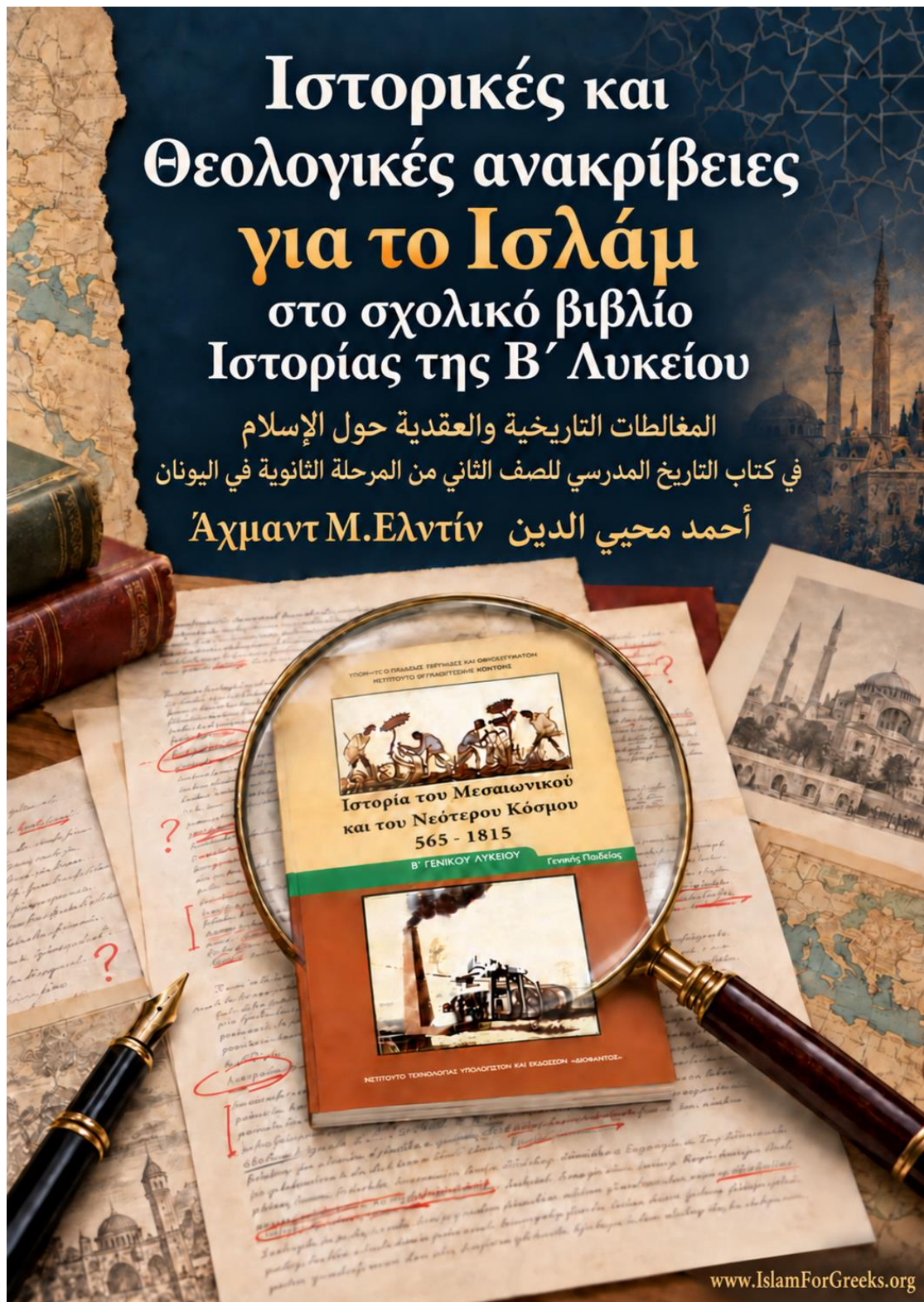

Ιστορικές και Θεολογικές ανακρίβειες για το Ισλάμ στο σχολικό βιβλίο Ιστορίας της Β' Λυκείου

المغالطات التاريخية والعقدية حول الإسلام
في كتاب التاريخ المدرسي للصف الثاني من المرحلة الثانوية في اليونان

Άχμαντ Μ.Ελντίν أحمد محيي الدين

Ιστορικές και θεολογικές ανακρίβειες για το Ισλάμ στο σχολικό βιβλίο Ιστορίας της Β΄ Λυκείου

المغالطات التاريخية والعقدية حول الإسلام في كتاب التاريخ المدرسي للصف الثاني من المرحلة الثانوية في اليونان

Του Αχμαντ Μ.Ελντίν

Το επίσημο σχολικό βιβλίο «*Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου Κόσμου, 565-1815*» της Β΄ Γενικού Λυκείου περιλαμβάνει, στην ενότητα «*Η εμφάνιση του Ισλάμ*», μια σειρά από σοβαρές ιστορικές αστοχίες, θεολογικές ανακρίβειες και προβληματικές διατυπώσεις. Το αποτέλεσμα δεν είναι απλώς μια συνοπτική παρουσίαση, αλλά μια διαστρεβλωμένη εικόνα, μέσα στην οποία το Ισλάμ συνδέεται σχεδόν μηχανικά με το ξίφος, τον εξαναγκασμό, τον θρησκευτικό «δανεισμό» και τη θεοκρατική εξουσία. Οι επίμαχες διατυπώσεις εξακολουθούν να βρίσκονται στην επίσημη έκδοση του σχολικού εγχειριδίου.

Δεν χρειάζεται να υποθέσουμε τις προσωπικές προθέσεις των συγγραφέων για να διαπιστώσουμε το πρόβλημα. Αρκεί να εξετάσουμε το ίδιο το κείμενο, τις λέξεις που επιλέγει, όσα παραλείπει και βεβαίως τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζει αμφισβητούμενες ερμηνείες ως δεδομένα γεγονότα. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη σοβαρότερο επειδή πρόκειται για κρατικό διδακτικό εγχειρίδιο, το οποίο απευθύνεται σε εφήβους που συνήθως δεν διαθέτουν τις γνώσεις για να ξεχωρίσουν την ιστορική πληροφορία από την ιδεολογικά φορτισμένη ερμηνεία.

Ορισμένες διατυπώσεις αποτελούν φανερά σφάλματα. Άλλες δεν μπορούν να δικαιολογηθούν ως απλή σχολική συντομία, διότι ο επιλεκτικός τίτλος, η αλλοιωμένη απόδοση του κορανικού αποσπάσματος και η συσσώρευση φορτισμένων όρων συγκροτούν αντικειμενικά ένα πολεμικό πλαίσιο, ανεξάρτητα από τα προσωπικά κίνητρα οποιουδήποτε συγγραφέα.

Σκοπός του κειμένου που ακολουθεί δεν είναι να ωραιοποιήσει την ιστορία, να αρνηθεί τις αραβικές κατακτήσεις ή να αποκρύψει ότι η κλασική παραδοσιακή ισλαμική παράδοση αναφέρει και το επιθετικό ένοπλο Τζιχάντ. Σκοπός είναι να απαιτήσει για το Ισλάμ τα ίδια κριτήρια ακρίβειας, τεκμηρίωσης και δικαιοσύνης που οφείλει να εφαρμόζει κάθε σύγχρονο σχολικό εγχειρίδιο. Παράλληλα, επιδιώκει να ενημερώσει τον Έλληνα και ελληνόφωνο Μουσουλμάνο, ώστε να μπορεί με γνώση και επιχειρήματα να διευκρινίζει και να υπερασπίζεται την πίστη του.

Το Τζιχάντ δεν σημαίνει «εξισλαμισμός με το σπαθί»

Από τις σοβαρότερες αστοχίες του βιβλίου είναι ο ορισμός του Τζιχάντ ως υποχρέωση των πιστών «να διαδώσουν με το σπαθί τη θρησκεία τους στους “απίστους”». Η διατύπωση αυτή συγχέει τρία διαφορετικά πράγματα. Το Τζιχάντ ως ευρύτερη έννοια προσπάθειας για ενάρκτο χαρακτήρα για χάρη του Αλλάχ, τον ένοπλο αγώνα εναντίον μιας αντίπαλης πολεμικής στρατιωτικής δύναμης και τον υποχρεωτικό εξισλαμισμό των κατακτημένων πληθυσμών.

Η αραβική λέξη «Τζιχάντ» δηλώνει προσπάθεια και αγώνα. Στις ισλαμικές πηγές χρησιμοποιείται για διαφορετικές μορφές πνευματικού αγώνα και προσπάθειας, ενώ στη νομική Ισλαμική γραμματεία χρησιμοποιείται επίσης για τον ένοπλο αγώνα.

Η κλασική ισλαμική νομολογία γνώριζε τόσο το αμυντικό όσο και το επιθετικό ή προληπτικό Τζιχάντ. Ο τελευταίος όμως δεν παρουσιάζόταν ως ιδιωτική άδεια κάθε Μουσουλμάνου να επιτίθεται σε μη Μουσουλμάνους. Ήταν οργανωμένη πολεμική ενέργεια υπό αναγνωρισμένη πολιτική εξουσία και κατά την πλειονότητα των νομολόγων (φουκαχά), συλλογικό καθήκον της κοινότητας απέναντι σε στρατιώτες σε εμπόλεμη ζώνη. Ακόμη και η σύγχρονη δυτική ακαδημαϊκή βιβλιογραφία που αναγνωρίζει απερίφραστα την ύπαρξη επιθετικού Τζιχάντ διευκρινίζει ότι η διάδοση του Ισλάμ νοούνταν συνήθως μέσω της επέκτασης της μουσουλμανικής ισχύος και επιρροής, όχι μέσω του προσηλυτισμού κάθε κατακτημένου ανθρώπου.

Ακριβώς εδώ βρίσκεται η ουσιώδης διάκριση. Η στρατιωτική κατάκτηση μιας περιοχής, η υπαγωγή της σε μουσουλμανική πολιτική κυριαρχία και η ατομική μεταστροφή των κατοίκων της στο Ισλάμ δεν είναι το ίδιο γεγονός. Η διατύπωση του βιβλίου μετατρέπει μια σύνθετη νομική και ιστορική έννοια σε πολεμικό σλόγκαν του τύπου «Ισλάμ διά του ξίφους».

Οι κατακτήσεις δεν ισοδυναμούσαν με εξαναγκαστικό εξισλαμισμό

Η ίδια η ιστορική πορεία των περιοχών που κατακτήθηκαν από τους πρώτους Μουσουλμάνους διαψεύδει αυτή την εξίσωση. Χριστιανοί, Εβραίοι και Ζωροάστρες εξακολούθησαν να υπάρχουν ως διακριτές θρησκευτικές κοινότητες επί πολλές γενεές και σε αρκετές περιοχές επί αιώνες.

Η σύγχρονη ιστοριογραφία τοποθετεί τη διαδικασία των μαζικών μεταστροφών αρκετά μετά τις αρχικές αραβικές κατακτήσεις. Η συλλογή *New Cambridge History of Islam*, για παράδειγμα, περιγράφει μια «εποχή

μεταστροφών» που εκτεινόταν τουλάχιστον στους τρεις πρώτους ισλαμικούς αιώνες. Άλλες μελέτες τοποθετούν τη μουσουλμανική δημογραφική πλειονότητα σε ορισμένες περιοχές μόλις κατά τον 10ο ή τον 11ο αιώνα.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η προνεωτερική μουσουλμανική ιστορία στερούνταν πολέμων, κοινωνικών ανισοτήτων, πιέσεων ή μεμονωμένων περιπτώσεων εξαναγκασμού. Σημαίνει, όμως, ότι άλλο πράγμα είναι η ύπαρξη αυτοκρατορικής επέκτασης και άλλο ένας γενικός θρησκευτικός κανόνας που επέβαλλε σε όλους να γίνουν Μουσουλμάνοι με την απειλή του ξίφους. Εάν ο εξισλαμισμός των πληθυσμών ήταν το άμεσο και καθολικό αποτέλεσμα της κατάκτησης, η πολυαιώνια επιβίωση μεγάλων μη μουσουλμανικών κοινοτήτων μέσα στα μουσουλμανικά κράτη θα ήταν ιστορικά ανεξήγητη.

Συνεπώς, το σχολικό βιβλίο δεν περιγράφει απλώς με αδέξιο τρόπο το Τζιχάντ. Διδάσκει ως ορισμό μια θέση που συγχέει τον πόλεμο, την πολιτική κυριαρχία και την προσωπική πίστη.

Ένα παραποιημένο «κορανικό» εδάφιο

Ιδιαίτερα σοβαρό είναι το πλαίσιο με τίτλο «*Το Κοράνι για τον πόλεμο κατά των απίστων*». Ο ίδιος ο τίτλος δεν αποτελεί φράση του Κορανίου, αλλά προπαγανδιστική συντακτική επιλογή του σχολικού εγχειριδίου. Προδιαθέτει τον μαθητή να διαβάσει όσα ακολουθούν ως γενική εντολή πολέμου εναντίον όλων των μη Μουσουλμάνων.

Το απόσπασμα βασίζεται στα κορανικά εδάφια 2:190-191. Η περικοπή αρχίζει ως εξής:

«Και πολεμήστε στον δρόμο του Αλλάχ εκείνους που σας πολεμούν, αλλά μην υπερβαίνετε τα όρια. Πράγματι, ο Αλλάχ δεν αγαπά όσους υπερβαίνουν τα όρια» {Κοράνι 2:190}

Το υποκείμενο του επόμενου εδαφίου δεν είναι αόριστα «οι άπιστοι», αλλά εκείνοι που ήδη αναφέρονται, δηλαδή οι στρατιωτικοί αντίπαλοι που πολεμούν τους Μουσουλμάνους και τους έχουν εκδιώξει. Το ίδιο εδάφιο απαγορεύει τη μάχη στο Ιερό Τζαμί μέχρι να πολεμήσουν πρώτοι εκεί οι αντίπαλοι.

Το σχολικό παράθεμα όμως, δεν αποδίδει πιστά ούτε αυτή τη φράση. Εκεί όπου το αραβικό κείμενο λέει «εάν σας πολεμήσουν εκεί, τότε σκοτώστε τους» (*fa-in qātalūkum fa-qtulūhum*), το βιβλίο γράφει «αν σας επιτεθούν, κολυμπήστε μέσα στο αίμα τους». Η «αιματοβαμμένη» αυτή φράση δεν

υπάρχει στο κείμενο του Κορανίου. Παράλληλα, το σαφές «μέχρι να σας πολεμήσουν» μετατρέπεται στο αόριστο «εκτός αν σας προκαλέσουν», διευρύνοντας αυθαίρετα το νόημα από την ένοπλη επίθεση σε οποιαδήποτε υποτιθέμενη πρόκληση. Η σύγκριση του επίσημου σχολικού κειμένου με το αραβικό πρωτότυπο επιβεβαιώνει αυτή την επιτηδευμένη αλλοίωση.

Εξίσου προβληματική είναι η απόδοση της λέξης *φίτνα* ως «ο κίνδυνος να αλλάξετε θρησκεία». Η λέξη έχει ευρύ σημασιολογικό πεδίο και οι κλασικοί Μουσουλμάνοι λόγιοι την εξήγησαν, ανάλογα με το χωρίο, ως δοκιμασία, διωγμό, καταπίεση, πολυθεισμό ή παρεμπόδιση της πίστης. Η φράση του σχολικού βιβλίου δεν είναι κυριολεκτική μετάφραση. Είναι μια συγκεκριμένη ερμηνευτική παράφραση, η οποία παρουσιάζεται στον μαθητή σαν να αποτελεί αυτούσιο κορανικό λόγο.

Το πρόβλημα επιτείνεται από δύο ακόμη στοιχεία. Πρώτον, το παράθεμα αποκόπτεται πριν από το αμέσως επόμενο εδάφιο, το οποίο δηλώνει ότι, εάν οι αντίπαλοι σταματήσουν, τότε ο Αλλάχ Αυτός που συγχωράει και είναι Πολυεύσπλαχνος.

Δεύτερον, η παραπομπή του σχολικού βιβλίου δεν οδηγεί σε αναγνωρισμένη μετάφραση του Κορανίου, αλλά σε ένα άλλο εγχειρίδιο, την *Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή* του Κ. Καλοκαιρινού, έκδοση του ΟΕΔΒ του 1981. Δηλαδή, ένα παλαιό δευτερογενές σχολικό κείμενο παρουσιάζεται κάτω από τον τίτλο «Το Κοράνι», ενώ περιέχει φράσεις που δεν υπάρχουν στο Κοράνι.

Αυτό δεν αποτελεί απλώς άστοχη μετάφραση. Αποτελεί σοβαρό πρόβλημα επιστημονικής και εκπαιδευτικής δεοντολογίας.

Ο Μουφτής δεν είναι δικαστής

Το βιβλίο αναφέρει ότι όποιος παραβιάζει τους ιερούς κανόνες δικάζεται από τον Μουφτή ή τον Καδή. Πρόκειται για βασικό θεσμικό σφάλμα.

Ο Καδής είναι δικαστής. Εξετάζει υποθέσεις και εκδίδει δικαστική απόφαση στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας του. Ο Μουφτής είναι ειδικός νομικός που εκδίδει τη λεγόμενη φάτουα, δηλαδή γνωμοδότηση πάνω σε ένα θρησκευτικό ή νομικό ερώτημα. Κατά κανόνα, η φάτουα δεν είναι από μόνη της δεσμευτική δικαστική απόφαση. Μπορεί να καθοδηγήσει έναν ιδιώτη ή να χρησιμοποιηθεί από έναν δικαστή, αλλά ο Μουφτής και ο Καδής δεν είναι δύο εναλλακτικές ονομασίες του ίδιου λειτουργού.

Επιπλέον, το ισλαμικό δίκαιο δεν συνιστούσε απλή εφαρμογή ενός ενιαίου κρατικού κώδικα «βάσει του Κορανίου». Η νομολογική (φίκχ) παράδοση

αντλούσε από το Κοράνι, τη Σούννα, τη συναίνεση των λογίων (Ουλεμά), την αναλογική κρίση (Κιγιάς) και άλλες αναγνωρισμένες μεθόδους, ενώ υπήρχαν διαφορετικές νομολογικές σχολές (μαδάχιμπ) και πολλές επιμέρους γνώμες λογίων. Η ταύτιση της Σαρία με έναν κρατικό ποινικό κώδικα είναι σύγχρονη υπεραπλούστευση και όχι επαρκής περιγραφή του ισλαμικού δικαίου.

Η αδόκιμη χρήση του όρου «θεοκρατικό κράτος»

Στον πρώιμο μουσουλμανικό κόσμο υπήρχε ασφαλώς στενότερη σχέση θρησκευτικής κοινότητας και πολιτικής τάξης από εκείνη που συναντάμε στα σύγχρονα κοσμικά κράτη. Δεν προκύπτει όμως από αυτό ότι η μουσουλμανική κοινωνία ταυτιζόταν απλώς με μια θεοκρατία υπό την κυριαρχία ιερατείου.

Το Ισλάμ δεν διαθέτει ιερατικό θεσμό αντίστοιχο με την παπική ή εκκλησιαστική ιεραρχία, ούτε μια τάξη ανθρώπων που κυβερνά επειδή θεωρείται φορέας συνεχιζόμενης αποκάλυψης (Ραβίνοι). Η πολιτική εξουσία, οι λόγιοι, οι Μουφτήδες και οι Καδήδες αποτελούσαν διακριτούς θεσμούς, με σχέσεις που μεταβάλλονταν ανά εποχή. Συνεργάζονταν, συγκρούονταν ή διατηρούσαν βαθμούς αυτονομίας. Η ιστορία της ισλαμικής νομολογίας δείχνει μάλιστα, ότι πολλοί Μουφτήδες αντλούσαν την αυθεντία τους από τη γνώση και τη διδασκαλία τους, όχι από κρατικό διορισμό.

Ο όρος «θεοκρατία» μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο εάν οριστεί προσεκτικά και εάν εξηγηθούν τα όριά του. Όταν όμως παρουσιάζεται στον μαθητή ως απλή ταύτιση θρησκείας, κράτους, δικαιοσύνης και ηγεσίας, περισσότερο θολώνει παρά εξηγεί την ιστορική πραγματικότητα.

Ο Χαλίφης δεν ήταν διάδοχος του προφητικού αξιώματος

Η απόδοση του Χαλίφη ως διαδόχου ή τοποτηρητή του Προφήτη χρειάζεται διευκρίνιση. Ο Χαλίφης διαδεχόταν τον Προφήτη Μουχάμαντ صلى الله عليه وسلم στη μεταπροφητική ηγεσία της κοινότητας, στη διαφύλαξη της θρησκείας και στη διοίκηση των κοινών, όχι στην Προφητεία, την αποκάλυψη ή την αλάθητη θρησκευτική καθοδήγηση.

Η διατύπωση ότι ο Χαλίφης αποτελούσε γενικά το θρησκευτικό πρότυπο που ακολουθούσαν οι πιστοί είναι επίσης υπερβολική. Στη Ισλαμική ορθόδοξη παράδοση (Σουννιτισμός) οι Ορθά Καθοδηγημένοι Χαλίφηδες (Χουλαφά αρ Ρασιντούν) κατέχουν ιδιαίτερη και υποδειγματική θέση. Το αξίωμα του Χαλίφη όμως δεν μετέτρεπε αυτομάτως κάθε μεταγενέστερο κάτοχό του σε αλάνθαστο θεολογικό πρότυπο. Το κατεξοχήν και

θεόσταλτο πρότυπο για τους Μουσουλμάνους παραμένει ο Προφήτης του Αλλάχ صلى الله عليه وسلم .

Η διάκριση αυτή είναι σημαντική. Χωρίς αυτήν ο μαθητής μπορεί να σχηματίσει την εντύπωση ότι ο Χαλίφης αποτελούσε κάτι σαν ταυτόχρονο βασιλιά, αρχιερέα και διάδοχο του Προφήτη ως προς το προφητικό αξίωμα, πράγμα ξένο προς τη σουννιτική ισλαμική διδασκαλία. Η σύγχρονη ακαδημαϊκή έρευνα επισημαίνει επίσης ότι ο Χαλίφης διαδεχόταν τον Προφήτη στην ηγεσία της κοινότητας, χωρίς να γίνεται νέος προφήτης ή θεόπνευστος εκπρόσωπος του Θεού.

Τα υποτιθέμενα «δάνεια» από Ιουδαϊσμό και Χριστιανισμό

Το βιβλίο παρουσιάζει ως δεδομένο γεγονός ότι το Ισλάμ έχει πολλά δανεικά στοιχεία από τον Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό. Η φράση δεν διατυπώνεται ως μία ιστορική ερμηνεία ανάμεσα σε άλλες, αλλά ως βεβαιότητα που δεν χρειάζεται απόδειξη.

Από ισλαμική θεολογική άποψη η εξήγηση είναι διαφορετική. Οι ομοιότητες υπάρχουν επειδή οι αρχικές αυθεντικές αποκαλύψεις της Τοράχ και του Ευαγγελίου, όπως και το Κοράνι, ανάγονται στην ίδια θεϊκή πηγή. Ο Προφήτης Μουχάμαντ صلى الله عليه وسلم δεν παρουσιάζεται στο Κοράνι ως επινοητής μιας νέας πίστης, αλλά ως ο τελευταίος Απόστολος/Προφήτης που καλεί στον ίδιο καθαρό Μονοθεϊσμό (Ταουχίντ) των προηγούμενων Προφητών.

Ακόμη και από την κοσμική, ιστορικοκριτική σκοπιά, ο όρος «δάνεια» είναι υπερβολικά απλουστευτικός. Η σύγχρονη έρευνα μελετά το Κοράνι μέσα στο πολυθρησκευτικό περιβάλλον της ύστερης αρχαιότητας και χρησιμοποιεί έννοιες όπως διακειμενικότητα, κοινό πολιτισμικό περιβάλλον, διάλογος, επανερμηνεία και αντιπαράθεση. Η ύπαρξη παραλληλισμών αποδεικνύει σχέση και κοινό θεματικό κόσμο, αλλά δεν αποδεικνύει από μόνη της έναν μηχανισμό αντιγραφής. Σύγχρονα ερευνητικά προγράμματα επιχειρούν ρητά να υπερβούν το παλιό μοντέλο που εξέταζε το Κοράνι αποκλειστικά ως προϊόν «επιρροών» από Ιουδαϊσμό και Χριστιανισμό.

Άλλωστε, το Κοράνι δεν επαναλαμβάνει τις προγενέστερες θρησκευτικές αφηγήσεις. Επιβεβαιώνει προηγούμενους Προφήτες, αλλά συγχρόνως απορρίπτει θεμελιώδεις χριστιανικές θέσεις, όπως τη θεοποίηση του Ιησού και την Τριάδα (4:171, 5:72-73), αρνείται ότι οι εχθροί του Ιησού τον σκότωσαν και τον σταύρωσαν (4:157) και ασκεί κριτική σε μορφές θρησκευτικής αυθεντίας Ιουδαίων και Χριστιανών (9:31).

Μια επιστημονικά ακριβέστερη σχολική διατύπωση θα έλεγε ότι το Ισλάμ συμμερίζεται πρόσωπα και αφηγήσεις των προγενέστερων «αβρααμικών παραδόσεων», αλλά τους δίνει τη δική του, διακριτή θεολογική μονοθεϊστική ερμηνεία.

Η προβληματική αφήγηση για τον Προφήτη Μουχάμαντ ﷺ και τη Χίτζρα (μετανάστευση)

Η παρουσίαση του Προφήτη ﷺ ως «πολυταξιδεμένου οδηγού» караβανιών που γνώρισε τον Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό και κατόπιν ίδρυσε μια νέα θρησκεία δημιουργεί, μέσω της ίδιας της αλληλουχίας των φράσεων, μια αιτιώδη υπόνοια. Ταξίδεψε, γνώρισε τις προηγούμενες θρησκείες και από αυτές κατασκεύασε το Ισλάμ. Η εμπορική του δραστηριότητα και οι επαφές της Μέκκας με ευρύτερα θρησκευτικά και εμπορικά δίκτυα μπορούν ασφαλώς να εξετάζονται ιστορικά. Δεν μπορούν όμως να μετατρέπονται χωρίς επιχείρημα σε απόδειξη για την προέλευση της διδασκαλίας του.

Ο χαρακτηρισμός «ιδρυτής μιας νέας θρησκείας» είναι κατανοητός ως εξωτερική κατηγοριοποίηση ενός κοσμικού ιστορικού βιβλίου. Οφείλει όμως να διακρίνεται από την ισλαμική κατανόηση. Για τους Μουσουλμάνους, ο Προφήτης ﷺ δεν επινόησε νέα θρησκεία. Κάλεσε στην πίστη του Αδάμ, του Νώε, του Αβραάμ, του Μουσή, του Ιησού και όλων των Προφητών, δηλαδή στην αποκλειστική λατρεία του Ενόσ Θεού, διορθώνοντας τις δογματικές αλλοιώσεις που αποδίδονται σε μεταγενέστερους ακολούθους τους.

Παρόμοια, η φράση ότι το 622 «εκδιώχθηκε» από τη Μέκκα και κατέφυγε στη Μεδίνα είναι υπερβολικά απογυμνωμένη από το ιστορικό της πλαίσιο. Η Χίτζρα ήταν οργανωμένη μετανάστευση του Προφήτη και των Μουσουλμάνων έπειτα από μακρόχρονη δίωξη, κοινωνικό αποκλεισμό και απειλή κατά της ζωής τους. Συνδεόταν επίσης με προηγούμενες επαφές και συμφωνίες με κατοίκους της Γιάθριμπ, όπου συγκροτήθηκε μια νέα κοινότητα. Γι' αυτό η σύγχρονη ιστοριογραφία την περιγράφει ως μετανάστευση ή αποδημία, χωρίς να αποσιωπά τη δίωξη που την προκάλεσε.

Η περιγραφή της προϊσλαμικής Αραβίας

Ήδη από την πρώτη παράγραφο το βιβλίο παρουσιάζει τη βόρεια Αραβία ως έναν χώρο που κατοικούνταν σχεδόν αποκλειστικά από νομάδες, οι οποίοι διεξήγαν εμφυλίους πολέμους και λεηλατούσαν караβάνια. Η εικόνα αυτή είναι εξαιρετικά σχηματική και αναπαράγει το παλιό στερεότυπο μιας ενιαίας, βίαιης και πολιτισμικά κενής ερήμου.

Η κοινωνική πραγματικότητα ήταν πολύ πιο σύνθετη. Στην Αραβική Χερσόνησο συνυπήρχαν νομαδικοί και εγκατεστημένοι πληθυσμοί, κτηνοτροφικές ομάδες, αγροτικές οάσεις, εμπορικά κέντρα, αστικές ελίτ και φυλετικές συνομοσπονδίες. Η Μέκκα, η Γιάθριμπ και άλλοι οικισμοί αρκούν για να καταρρίψουν το «σχεδόν αποκλειστικά νομάδες».

Η βόρεια Αραβία συνδεόταν επίσης με τις πολιτικές και εμπορικές ζώνες της Ρωμαϊκής και της Σασσανιδικής Αυτοκρατορίας, ενώ υπήρχαν αραβικά συμμαχικά βασίλεια και χριστιανικές, ιουδαϊκές και πολυθεϊστικές κοινότητες. Σύγχρονες ιστορικές μελέτες περιγράφουν ρητά έναν μικτό πληθυσμό εγκατεστημένων κοινοτήτων και διαφορετικών νομαδικών ομάδων.

Η σχολική συντομία δεν δικαιολογεί μια περιγραφή που μετατρέπει ολόκληρες κοινωνίες σε ληστές караβανιών.

Γιατί αυτές οι διατυπώσεις έχουν πραγματικές συνέπειες

Το ζήτημα δεν αφορά μόνο τη θεολογική και ιστορική ευαισθησία των Μουσουλμάνων. Άλλωστε γνωρίζουμε ότι κανείς δεν νοιάζεται. Πρόκειται πρωτίστως για ζήτημα ιστορικής ακρίβειας και επιστημονικής ευθύνης.

Ο Μουσουλμάνος μαθητής καλείται να κάθεται στην τάξη ενώ η πίστη του ορίζεται ως θρησκεία που διαδόθηκε με το σπαθί, δανείστηκε τη διδασκαλία της από άλλους και ταύτισε τη θρησκεία με μια αυταρχική κρατική εξουσία. Οι συμμαθητές του, από την άλλη πλευρά, διδάσκονται να προσεγγίζουν το Ισλάμ μέσα από ένα ήδη εχθρικό ερμηνευτικό πλαίσιο.

Τέτοιες διατυπώσεις μπορούν να τροφοδοτήσουν προκατάληψη, λεκτικές επιθέσεις, κοινωνική απομόνωση και την αίσθηση ότι ο Έλληνας και Ελληνόφωνος Μουσουλμάνος μαθητής αποτελεί ξένο σώμα μέσα στην ίδια του την πατρίδα.

Η κριτική μπορεί να είναι θεμιτή. Η παραποίηση, η ανακριβής απόδοση ιερών κειμένων και η παρουσίαση αμφισβητούμενων ερμηνειών ως ουδέτερων γεγονότων δεν είναι κριτική. Είναι κακή εκπαίδευση. Και όταν η κακή αυτή εκπαίδευση αφορά μια υπαρκτή θρησκευτική κοινότητα, συμβάλλει στη διαιώνιση του αντιμουσουλμανισμού και υπονομεύει την κοινωνική συνοχή.

Τι μπορούμε να κάνουμε;

Οι προτάσεις του σχολικού βιβλίου για το Τζιχάντ, τη δήθεν διάδοση του Ισλάμ μέσω υποχρεωτικού εξισλαμισμού, το παραποιημένο κορανικό παράθεμα, τον Μουφτή ως δικαστή, το θεοκρατικό κράτος και τα υποτιθέμενα «δανεικά στοιχεία» δεν αποτελούν απλώς θέμα διαφορετικής θρησκευτικής οπτικής. Σε αρκετές περιπτώσεις πρόκειται για ιστορικά και θεολογικά σφάλματα. Σε άλλες, για μονομερείς και παρωχημένες ερμηνείες που παρουσιάζονται χωρίς καμία επισήμανση ως βεβαιότητες.

Καλούμε το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και το Υπουργείο Παιδείας να προχωρήσουν σε επίσημη επανεξέταση και διόρθωση της συγκεκριμένης ενότητας, με τη συμμετοχή Μουσουλμάνων ειδικών (όχι των γνωστών διακοσμητικών υπαλλήλων του κράτους) στην ισλαμική ιστορία, στις κορανικές σπουδές και στο ισλαμικό δίκαιο. Ζητούμε να αντικατασταθούν οι ανακριβείς ορισμοί, να αφαιρεθεί το παραποιημένο «κορανικό» παράθεμα, να χρησιμοποιηθούν αξιόπιστες μεταφράσεις και να διαχωρίζεται καθαρά η ιστορικοκριτική προσέγγιση από τη θεολογική κατανόηση των ίδιων των Μουσουλμάνων.

Καλούμε επίσης τους Έλληνες και ελληνόφωνους Μουσουλμάνους. Να ενημερωθούν και να μελετήσουν τις πρωτογενείς πηγές και τη σοβαρή ιστορική βιβλιογραφία. Να γνωστοποιήσουν τεκμηριωμένα το ζήτημα σε εκπαιδευτικούς, διευθύνσεις σχολείων, συλλόγους γονέων και αρμόδιους θεσμούς. Να ζητήσουν γραπτή διόρθωση του εγχειριδίου και μέχρι να γίνει αυτή, επίσημο συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό για τους μαθητές. Να στηρίζουν τους Μουσουλμάνους μαθητές που αντιμετωπίζουν χλευασμό, περιθωριοποίηση ή λεκτική επίθεση εξαιτίας τέτοιων στερεοτύπων. Να συμμετέχουν με σοβαρότητα, γνώση και αξιοπρέπεια στη δημόσια αποκατάσταση της αλήθειας για την πίστη τους.

Δεν ζητούμε προνομιακή μεταχείριση ούτε απαλλαγή από την ιστορική εξέταση. Δεν ζητάμε καν ισότητα μιας και γνωρίζουμε ότι δεν την παρέχετε. Ζητούμε κάτι αυτονόητο. Να μη διδάσκονται τα παιδιά μας ανακρίβειες ως ιστορία και πολεμικές ερμηνείες ως επιστημονικά δεδομένα.

Η διόρθωση αυτού του κεφαλαίου είναι χρέος απέναντι στην αλήθεια και στην ίδια την ελληνική κοινωνική συνοχή.

Βιβλιογραφία και Πηγές

Δημητρώκας, Ιωάννης, Θουκυδίδης Ιωάννου και Κώστας Μπαρούτας. [Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου Κόσμου, 565-1815, Β' Γενικού Λυκείου](#). ΙΤΥΕ «Διόφαντος».

- [تفسير سورة البقرة، الآية 190](#). السعدي، عبد الرحمن بن ناصر. Για το πολεμικό πλαίσιο της περικοπής και την απαγόρευση της υπέρβασης των ορίων.
- [تفسير سورة البقرة، الآية 256](#). ابن كثير، إسماعيل بن عمر. Για την απαγόρευση του εξαναγκασμού στην αποδοχή της θρησκείας.
- [ليس الجهاد للدفاع فقط](#). ابن باز، عبد العزيز. Για τη διάκριση των μορφών του ένοπλου τζιχάντ στην κλασική ισλαμική παράδοση.
- [الإسلام دين الأنبياء كلهم](#). ابن باز، عبد العزيز. Για την ισλαμική θέση ότι η βασική πίστη όλων των Προφητών ήταν κοινή.
- Τζιχάντ και Τζιχαντισμός : <https://islamforgreeks.org/wp-content/uploads/2017/03/jihad-vs-jihadism.pdf>
- Είναι το Κοράνι γραμμένο σύμφωνα με τις ιουδαϊκές και χριστιανικές παραδόσεις; <https://islamforgreeks.org/2016/02/16/qurani-ioudaikes-xristianikes-paradoseis/>

